

THE JOURNAL BIULETYN OF POLISH SOCIETY

FOR GEOMETRY AND ENGINEERING GRAPHICS

POLSKIEGO TOWARZYSTWA
GEOMETRII I GRAFIKI INŻYNIERSKIEJ

VOLUME 29 / DECEMBER 2016

**THE JOURNAL
OF POLISH SOCIETY
FOR GEOMETRY AND
ENGINEERING GRAPHICS**

VOLUME 29

Gliwice, December 2016

Editorial Board

International Scientific Committee

Anna BŁACH, Ted BRANOFF (USA), Modris DOBELIS (Latvia),
Bogusław JANUSZEWSKI, Natalia KAYGORODTSEVA (Russia),
Cornelie LEOPOLD (Germany), Vsevolod Y. MIKHAILENKO (Ukraine), Jarosław MIRSKI,
Vidmantas NENORTA (Lithuania), Pavel PECH (Czech Republic), Stefan PRZEWŁOCKI,
Leonid SHABEKA (Belarus), Daniela VELICHOVÁ (Slovakia), Krzysztof WITCZYŃSKI

Editor-in-Chief

Edwin KOŹNIEWSKI

Associate Editors

Renata GÓRSKA, Maciej PIEKARSKI, Krzysztof T. TYTKOWSKI

Secretary

Monika SROKA-BIZOŃ

Executive Editors

Danuta BOMBIK (vol. 1-18), Krzysztof T. TYTKOWSKI (vol. 19-29)

English Language Editor

Barbara SKARKA

Marian PALEJ – PTGiGI founder, initiator and the Editor-in-Chief of BIULETYN between 1996-2001

All the papers in this journal have been reviewed

Editorial office address:

44-100 Gliwice, ul. Krzywoustego 7, POLAND
phone: (+48 32) 237 26 58

Bank account of PTGiGI : Lukas Bank 94 1940 1076 3058 1799 0000 0000

ISSN 1644 - 9363

Publication date: December 2016 Circulation: 100 issues.

Retail price: 15 PLN (4 EU)

MARIAN BIETKOWSKI (1927 – 2016)

Krzysztof T. Tytkowski

Silesian University of Technology
Geometry and Engineering Graphics Centre
ul. Krzywoustego 7, 44-100 Gliwice, Poland
e-mail: Krzysztof.Tytkowski@polsl.pl

Docent dr inż. (Ph.D. Eng.) Marian Tadeusz Bietkowski (27 July 1927, Lviv¹ – 2 April 2016, Gliwice), scientist, teacher, artist. The author of the logo for the Polish Society for Geometry and Engineering Graphics and the cover for the Journal of the Polish Society for Geometry and Engineering Graphics.

1 Life

1.1 Childhood

All his life, he was emotionally attached to his home city – Lviv. Even in the times when that attachment could negatively influence his professional and private life (scientific and artistic career, foreign trips), Lviv was always present in his memory and in his works [15]. There was a postcard-sized illustration with contour lines of several church domes and towers, which was so characteristic of Lviv. Many people who came from Lviv and lived in Gliwice would never forget the silhouettes of the buildings of their city. One of the bookplates presented in this memorial shows a church in Lviv.

Marian Bietkowski spent part of his childhood in Zhovkva², with his parents and sister. That city was also an important point in his memory. His father Stanisław and mother Róża née Udziela were teachers in a local secondary school. Stanisław – a former military man, artistically talented – was, as we say, the life and soul of the party. It seems that Marian took a lot after his father. As he himself recollected [14], as a child he got three colour pencils from his father: yellow, red, and blue. He drew a picture of a thick net of lines and this way discovered the world of other colours.

1.2 In the wide world

As a ten-year-old boy, Marian Bietkowski took the first step to fulfil his dream to fly. His father took him for trips with his students who were learning to fly in a local gliding school. It was there that Marian saw RWD aircraft and gliders for the first time. To make his dreams come true, he changed his place of residence and school in 1937. He moved to live with his aunt in Lviv. The school in Lviv could provide him with a real chance to pursue an aviation career. The change brought about the need to adapt to higher requirements and the sense of longing for family.

When World War II broke out, he was on holiday in Zhovkva. The evacuation from the city turned into a dangerous wander across military areas. However, it ended happily in Lviv. Once, Marian was almost shot dead along with a group of refugees, including his mother and sister.

¹ Lviv (Ukrainian: Львів, Lviv, Polish: Lwów; Russian: Львов, Lvov, German: Lemberg), Lemberg 1772–1918, Lwów 1918–1939, Lvov 1939–1941, Lemberg 1941–1944, Lvov 1944–1991, Lviv 1991.

² Zhovkva (Ukrainian: Жовква, Polish: Żółkiew; Russian: Жёлква, 1951-1992 Нестеров, Nesterov).

Under the Molotov–Ribbentrop Pact of 23 August 1939, Lviv and the surrounding area, along with other territories of eastern Poland, found themselves under Soviet occupation. Marian's parents decided to return to Zhovkva. However, they soon went back to Lviv due to safety reasons. Marian's father was constantly in hiding, as he was afraid of being arrested like other members of the patriot intelligentsia. For this reason, Marian's contact with his father during the war was really difficult.

In 1940, Marian Bietkowski discovered the world of literature. Owing to an unhappy street accident resulting in complicated hip fractures and long-term plaster cast, he was immobilised at home. He fell in love with belles-lettres – that love stayed with him forever. It took him a long time to become fully fit again. The war made efficient rehabilitation impossible.

As a result of military operations on the Eastern Front, Lviv was taken over by Germany. In that time, Marian Bietkowski started attending the trade school and participating in underground activities such as secret teaching and scouting, which supported military organisations in tasks such as acquiring information. Among other, he took part in planning various potential escape ways making use of gates, yards, and passages in the centre of the city. Encouraged by his former teacher, he started drawing and painting simultaneously. As he often recalled, he lacked a teacher who would help him gain appropriate skills.

In July 1944, fighting erupted in Lviv close to the approaching armies. The Polish Home Army, an underground resistance movement, engaged in the fights. As the Russian NKVD³ entered the city, members of the organisation were massively repressed. Some of the young people apt for military service were conscripted into the Red Army. Marian's father disappeared, but after some time, his family received a message about him having been arrested in Chortkiv.

In the same year, having passed all his exams, Marian was admitted to the newly created Lviv Academy of Arts [14](Persze Lwiwskie Promyslenno Chudożestwiennoje Uczyliszcze z Ruskim Jazykom Pripodowanija)⁴, based on the former Lviv Institute of Fine Arts [21]. The school's tradition dated back to 1853. In 1919, its director was Władysław Kłapkowski, an architect and sculptor. The next director was Walerian Kryciński. In 1946, the school was transformed into the Institute of Applied and Decorative Arts [21](Інститут прикладного та декоративного мистецтва), which showed how prestigious and outstanding it was.

One of the subjects included in Marian Bietkowski's curriculum was descriptive geometry. Professor Józef Pieniążek⁵ and Professor Bronisław Duchowicz⁶ were among the lecturers [20] Attending the school was not only the fulfilment of his artistic dreams, but it also had other benefits such as larger food rations and protection from being inducted into the Red Army. The difficult financial situation forced Marian Bietkowski to find a part-time job. In 1945⁷, he applied for a permit to make signboards. In order to do that, he needed the urban architect's consent. Despite remote chances, he obtained the permission and started to make a living and provide for his family by means of art.

³ NKVD – The People's Commissariat for Internal Affairs of USSR, a central public organ, infamous for its cruelty and repressions towards Russian citizens and other people.

⁴ The name of the school and the director in Marian Bietkowski's memories [14] differ slightly from the available data. Bietkowski used the Latin transcription of the names, which could be the cause of the discrepancies. That is why the original names are provided here (Художньо-промислове училище, director архітектора А. Куренка).

⁵ Józef Pieniążek (1 March 1888, Pychowice – 25 May 1953, Kraków) – painter and graphic artist.

⁶ Bronisław Duchowicz (1876-1952) – chemist.

⁷ The date originates from the chronology of Marian Bietkowski's description of events.

As a member of a clandestine organisation, after having decided to leave Lviv (due to the change of the borders) and go back to Poland, he undertook to carry with him a part of the book collection of the Baworowski Library [22]. The books were to be delivered to the Dominicans in Kraków. The task was very risky: if NKVD found out about it, the results could be tragic for the whole family.

1.3 Gliwice

Figure 1 Marian Bietkowski

In 1946, having arrived in Gliwice, Marian Bietkowski decided to start studying at the Silesian University of Technology (SUT). Actually, he ended up in Gliwice by chance. In the repatriation train from Lviv, one of the three families there was going to Gliwice. Bietkowski took with him a part of the book collection to Gliwice, as he could not unload it all in Kraków-Płaszów. Despite many logistical problems in the new city, he soon organised transport for the books from Gliwice to Kraków. Thanks to going to Kraków, he could obtain the confirmation of his previous school certificate. While settling this affair, he wandered around the city and compared it with Lviv. When he returned to Gliwice, he passed his final exam and was accepted at the university.

He quickly came to like Gliwice and the city surroundings, which could be noticed in his commitment to the city affairs. He was especially concerned with the green areas of the city.

As an artist, he took action to protect them from various threats. With the course of time, flowers and landscapes became more and more important in his work. He spent a lot of time with nature, discovering picturesque spots, such as the post-Cistercian monastery complex in Rudy Raciborskie (built in the 13th century), consisting of a park, ponds, and the ruins of the monastery.

Studying at the Silesian University of Technology

Marian Bietkowski decided to study at the Faculty of Engineering and Civil Engineering of SUT. He studied with—inter alia Feliks Anderman⁸, Jan Lessaer⁹, Czesław Hebenstreit¹⁰, and Karol Bolek¹¹. In academic year 1951/52, he obtained the title of Master of Civil Engineering, diploma no. 384 [16].

2 Activity

2.1 Scientific activity

In 1948, while still a student, Marian Bietkowski began to work at the Chair for Descriptive Geometry. Its head during that time was Prof. Stanisław Szerszeń. After

⁸ Prof. dr hab. inż. Feliks Anderman (9 March 1927, Variazh, Lviv Oblast – 3 October 2011, Gliwice) – construction theoretician, specializing in construction on mining exploitation areas, deputy dean for teaching affairs (1971-1973), deputy dean for research affairs (1973-1975) of the Faculty of Civil Engineering at SUT.

⁹ Jan Lessaer (15 November 1927, Delatyn – 22 April 2012), painter and graphic artist.

¹⁰ Mgr inż. Czesław Hebenstreit – designer of the overground part of Jastrzębie mine (opened on 4 December 1962), co-author of *Budownictwo betonowe XII Budowle przemysłowe* (1971) [“Concrete constructions XII Industrial buildings”].

¹¹ Karol Bolek – employee of the Chair for Descriptive Geometry (1951-1988), senior lecturer, director of the part-time studies of the Faculty of Civil Engineering, teacher at the Pedagogical University and Silesian University in Katowice.

PROFESOR STANISŁAW SZERSZEŃ
WSPOMNIENIA STUDENTA - ASYSTENTA

MARIAN BIETKOWSKI

Figure 2 Illustration

Ilustracja do artykułu

graduation, Bietkowski received his consent to work at ZBWK, which was a waterworks and sewage institution. He worked at ZBWK for three years. He also worked with Prof. Eugeniusz Zaczyński¹² and Prof. Adolf Joszt¹³.

In 1971, Marian Bietkowski's graphic device workbook was published [2]. He worked on it with Prof. Janusz Dietrych¹⁴. In 1973, he defended his doctoral dissertation at the Silesian University, supervised by Prof. Janusz Dietrych: *Zagadnienia trudności zapisu konstrukcji w świetle badań eksperymentalnych* ["The issue of the difficulties in design record in the light of experimental research"]. In 1989, Bietkowski became an assistant professor at the Chair for Descriptive Geometry of SUT. He also prepared to publish a paper which was the basis of his habilitation dissertation: *Projektowanie na modelach przestrzennych – przy użyciu prostych środków technicznych* [25][“Design on spatial models using simple technical means”]¹⁵.

During his geometry career, he met such people as Prof. Stanisław Szerszeń, Prof. Adam Zawadzki, Prof. Marian Palej, and Prof. Stanisław Polański.

2.1.1 Laboratorium Światła i Barwy – Laboratory of Light and Colour

The use of colours, especially in the field of technology, was an important element of Marian Bietkowski's studies. [1]After the Faculty of Mathematics and Physics was created (1969), whose part was the Chair for Descriptive Geometry, Marian Bietkowski defended his doctoral dissertation (1973), and opened the Laboratory of Light and Colour (1975). He was its head until his retirement. The lab cooperated with the Institute of Industrial Design. Bietkowski was involved in projects implemented by various institutions, including GBPB (Gliwice), Institute of Non-Ferrous Metals (Gliwice), Institute of Oncology (Gliwice), Elektromet (Katowice), Repty (Tarnowskie Góry), and Metalchem (Gliwice).

The laboratory was a place where architecture students could learn about colours. As a member of the Association of Polish Artists and Designers, Bietkowski had access to state-of-the-art professional materials. The classes were not obligatory. They allowed students to learn both theory and practice. The laboratory operated until 1992, i.e., the year of Bietkowski's retirement. It was attended by students as well as graduates and other lecturers. Urszula Rzepliela¹⁶, Antonina Żaba¹⁷, Kornel Calumfirescu¹⁸, and Tadeusz Kmieć¹⁹

¹² Prof. dr inż. Eugeniusz Zaczyński – dean of the Faculty of Energy and Environmental Engineering of SUT (1955-1956), head of the Department of Waterworks and Sewage Systems.

¹³ Prof. zw. dr hab. Adolf Joszt (17 March 1889, Lviv – 16 March 1957, Gliwice) – a 1911 graduate of the Faculty of Technical Chemistry of the Technical Academy in Lviv, with the title of chemist engineer; he defended his doctoral dissertation at the same faculty in 1919; habilitation in 1920 on amylocoagulase.

¹⁴ Prof. nadzw. dr inż. Janusz Aleksander Dietrych, (23 July 1907, Łódź - 14 November 2001, Warsaw) – mechanical engineer, theoretician of machine construction, technical philosopher and ethician; author of the so called “Silesian school of the theory of construction”.

¹⁵ It is impossible to determine exactly when and why this document was created (it could be a kind of report). In the 1980s, Marian Bietkowski had serious health problems and underwent several orthopaedic surgeries.

¹⁶ Urszula Rzepliela – graduate of the Faculty of Architecture; she worked in Gliwice and Świętochłowice; head of the Department of Architecture of the town council in Prudnik; she completed post-graduate studies on art and architecture conservation and restoration, and reconstruction of historic urban structures; director of the Museum of Prudnik Land (1999-2012).

were some of the long-term co-workers of the laboratory and Marian Bietkowski. Three scientific students' camps were organised by the laboratory.

Marian Bietkowski had versatile technical interests, which can be seen in the following publication [11]. Bridges were also one of his specialisations. In 1996, he took part in a bridge design contest for the Vistula river in the city of Płock. The team included Marian Bietkowski, Stefan Jendrzek²⁰, Grzegorz Stiegel, and Edward Zapała [18].

2.1.2 Patents

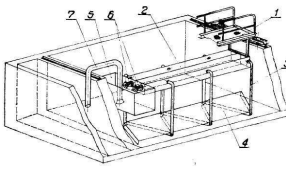
POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA URZĄD PATENTOWY PRL	OPIS PATENTOWY 147 665 Patent dodatkowy do patentu nr _____ Zgłoszony: 85 12 20 /P. 256980/ Pierwszeństwo _____ Int. Cl. ⁴ G01C 11/00 Zgłoszenie ogłoszone: 87 08 24 Opis patentowy opublikowano: 89 10 31		42 BIULETYN URZĘDU PATENTOWEGO Nr 9 (89) 1977 w temperaturze 10–40°C przez okres około 24 godzin, a potem nawilża obficie wodą, powtarzając operację suszenia i nawilżania kilkakrotnie. Tworzywo według wynalazku znajduje zastosowanie w budownictwie mieszkaniowym i przemysłowym do wykonywania elementów prefabrykowanych, ścianek działowych, pustaków ściennych, izolacji cieplochronnej, stropodachów, płytek okładzinowych, a także jako materiał podłożowy jako spółwo do tyłków zewnętrznych i wewnętrznych. (5 zastrzeżeń)
	Dwóree wynalazku: Marian Bietkowski Uprawniony z patentu: Politechniki Śląskiej im. Wincentego Patrowskiego, Gliwice /Polska/	C03C; C03C P. 184153 21.10.1975 Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Techniki Światłowej Warszawa, Polska (Helena Zborowska, Tadeusz Paniecznik). Szkło borowo-krzemowe do łączenia z kowarem i molibdenem Szkło borowo-krzemowe według wynalazku, charakteryzuje się tym, że zawiera w częściach wagowych: 64-72 SiO ₂ , 1/4 Al ₂ O ₃ , 12-17 B ₂ O ₃ , 2/48 BaO, 0/5 łącznie CaO+MgO / ZnO, w tym ZnO najwyżej 2; 6; 5- łącznie Na ₂ O+K ₂ O+Li ₂ O, w tym 0; 2-4; 5 Li ₂ O; 0-4 PbO oraz 0-1 As ₂ O ₃ lub Sb ₂ O ₃ przy czym suma tlenków SiO ₂ +Al ₂ O ₃ +B ₂ O ₃ powinna się mieścić w zakresie 80/92.	C04B; C04B P. 183998 13.10.1975 Biuro Projektowo-Konstrukcyjne Przemysłu Materiałów Budowlanych „Zremb”, Wrocław, Polska (Zdzisław Stachurski, Marian Bietkowski, Cornel Caiom-firescu). Sposób wytwarzania wykładzin ściennych Przedmiotem wynalazku jest sposób wytwarzania wykładzin ściennych na bazie plastycznych mas tynkopodobnych, przeznaczonych do wykładzinia elementów budynków oraz mających zastosowanie przy wykonywaniu elementów dekoracyjnych i reklamowych na wewnętrznych i zewnętrznych ścianach budynków. Sposób według wynalazku polega na formowaniu plastycznych mas tynko-podobnych na elastycznym, nieprzewodzącym podłożu albo bezpośrednio na prefabrykowanym elemencie budowlanym w zależności od potrzeby, na powierzchni masy umieszcza się elementy ozdobne, ułożone w żądaną kompozycję. Po upływie czasu potrzebnego na całkowite związanie wykładzinę nakleja się na ścianę albo prefabrykowany element wraz z wykładziną prze-

Figure 3 Patent by M. Bietkowski and co-authorship registration

Patent autorstwa M. Bietkowskiego i zgłoszenie współautorstwa

2.1.3 Geometry and Computers Seminar

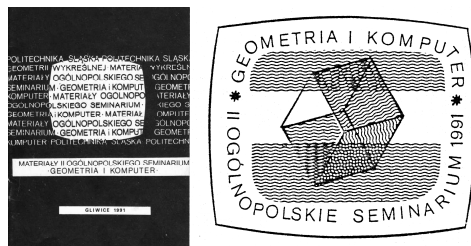

Figure 4 Cover and seminar logo (1991)

Okładka i logo Seminarium (1991)

Marian Bietkowski took an active part in the Geometry and Computers Seminar.

He valued new tools, including the computer technology used in science and education. He designed the logo and cover for the Seminar materials. The first conference took place in 1988, while the second in 1991.

2.2 Teaching activity

For many years, Marian Bietkowski conducted classes on descriptive geometry at the Faculty of Architecture and Urban Planning of SUT. The future students would learn about mapping and collineation. The issue of engineering applications of perspective proved really difficult

¹⁷ Antonina Żaba – graduate of the Faculty of Civil Engineering, assistant lecturer at the Centre of Geometry and Engineering Graphics and at the Department of Building Engineering and Building Physics of SUT; one of her areas of specialisation is art and architecture conservation and restoration.

¹⁸ Kornel Calumfirescu – graduate of Wrocław University of Science and Technology (architect); assistant at the Chair for Descriptive Geometry of SUT (1970-1975).

¹⁹ Tadeusz Kmieć – graduate of the Faculty of Architecture of SUT, assistant at the Chair for Descriptive Geometry of SUT (1982-1984); assistant lecturer at the Department of Urban Planning of the Faculty of Architecture at SUT.

²⁰ dr inż. Stefan Jendrzek – graduate of the Faculty of Civil Engineering of SUT, employee of the Department of Bridges; designer of the flyover in the city centre of Chorzów, the bridge on the Soła river in Oświęcim, the Dzieckowice viaduct over the A4 motorway, the span over the railway in Jelenia Góra, the A1 motorway overpass on the Vistula river next to Toruń, and the bridge on the Dunajec river next to Nowy Targ.

for the students, which encouraged him to work on perspective grids. [13][9]The grids made it easier to design in a given perspective. Bietkowski prepared the grids cooperating with PhD Eng. Henryk Gliński [7]

Marian Bietkowski coordinated various teams belonging the Chair, e.g., the Team of the Methodology of Descriptive Geometry Teaching [17] Being a graduate of the Faculty of Civil Engineering, he actively participated in the preparation of students' contests in this field of studies [12]

He also taught at the Pedagogical University in Katowice.

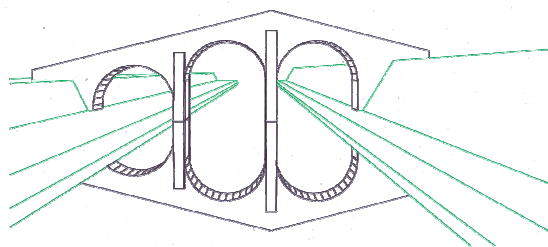

Figure 5 Computer-verified specifications for students' works [10]
Komputerowo sprawdzane założenia do prac studenckich [10]

Marian Bietkowski suggested that computers could be used to prepare specifications for students' works. Thanks to that, it was possible to develop versatile and interesting architectural specifications in a short time. To implement the computer methods, it was necessary to make descriptive verification of the specifications. Zbigniew Sowiński, an engineer architect who cooperated with Bietkowski for many years, was an expert in that.

After he had retired, Marian Bietkowski used his teaching passion to lecture at the University of Third Age [19] Starting from 2003, seniors could participate in art classes run by him. He was always a great speaker, so people enjoyed listening to him. He had a special approach for mentally impaired students – the painting lessons were a kind of therapy for them. That required a lot of patience from the teacher, as the students did not always understand his intentions and instructions.

Marian Bietkowski was demanding towards his students and gave them a lot of motivation, especially when they failed an exam or a test at his classes. As a retired person, he agreed to run wash drawing classes for interior design students. His tales created a unique atmosphere and his professional remarks encouraged everyone to work in silence and concentration.

2.3 Artistic activity

It is very difficult to present the whole of the artistic achievement of Marian Bietkowski. There were several areas in which he liked to experiment. He took up various artistic challenges, from stained glass and graphics to metalwork and stonework (commemorative plaques, gravestones).

Bietkowski used to combine various techniques. Some of his experiments were, for instance, spatial stained glass or a long decorative bridge balustrade to make the passage more attractive. After a few years of effort [14] basing on the works he presented, he was accepted in the Association of Polish Artists and Designers in 1953 [25] However, for political reason, he was eventually admitted only in 1959. His works were shown at 63 individual and collective exhibits [25] in Poland and abroad.

Marian Bietkowski also tried his hands at graphic arts. For example, he used the halftone technique. His colleagues still remember those works, as they were so tough to make. The examples of Marian Bietkowski's works, documenting his artistic versatility, are presented below.

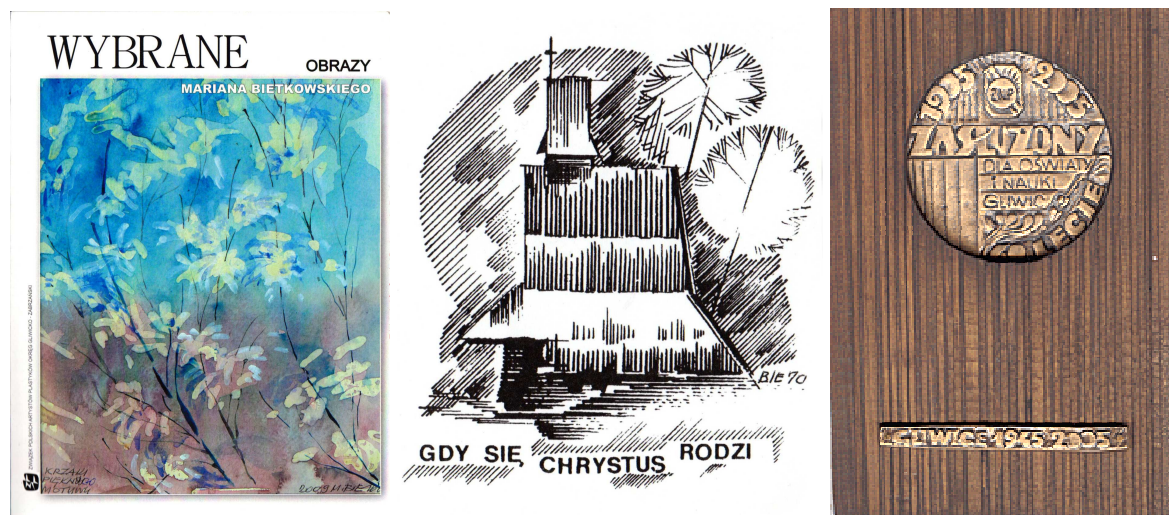

Figure 6 Examples of works of art
Przykłady prac artystycznych

2.3.1 Painting

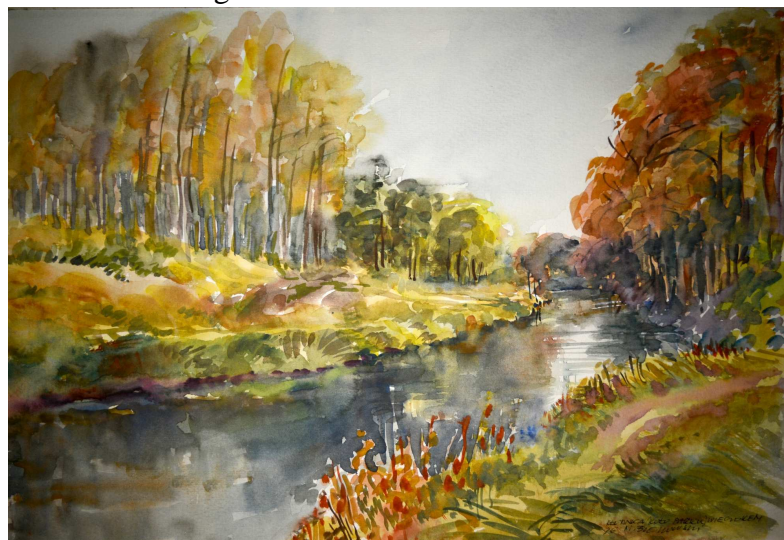

Figure 7 „Kłodnica koło parku wieczorem”
[„Kłodnica beside the park by evening”] (watercolour, 1996)

Figure 8 „Spojrzenie” [„The Look”]
(watercolour, 1988)

A couple of subjects dominate Bietkowski's oeuvre. architecture, especially the disappearing buildings – village cottages, wooden churches and chapels, lovely nooks and crannies, perfect representations of flowers' evanescence, atmospheric, and symbolic landscapes. All of the works demonstrated a sense of light and colour, no matter which season of the year they showed. On one of the winter landscapes, the changing colours simulate a light play and create the depth in the picture. Thanks to the use of perspective principles, he was able to refine details like shadows and reflections, which could give the viewer a sense of three-dimensionality and expressed the geometric forms of the components. His awareness of aerial perspective is visible in the landscapes and provides them with the feeling of ephemerality. Marian Bietkowski had a special liking for watercolour painting. In this technique, the painter must predict the unpredictable: the consequences of all the brush strokes, even the gentlest, as well as the behaviour of water and paint. It is impossible to make any corrections. One can only add something to the picture. The way the paper dries makes it necessary to act

in a particular moment to spread the paint and create an illusion of mist. Bietkowski employed other painting techniques too, such as acrylic painting or dry pastels.

He also created occasional illustrations for special festivals and celebrations, which perfectly expressed the atmosphere of the events.

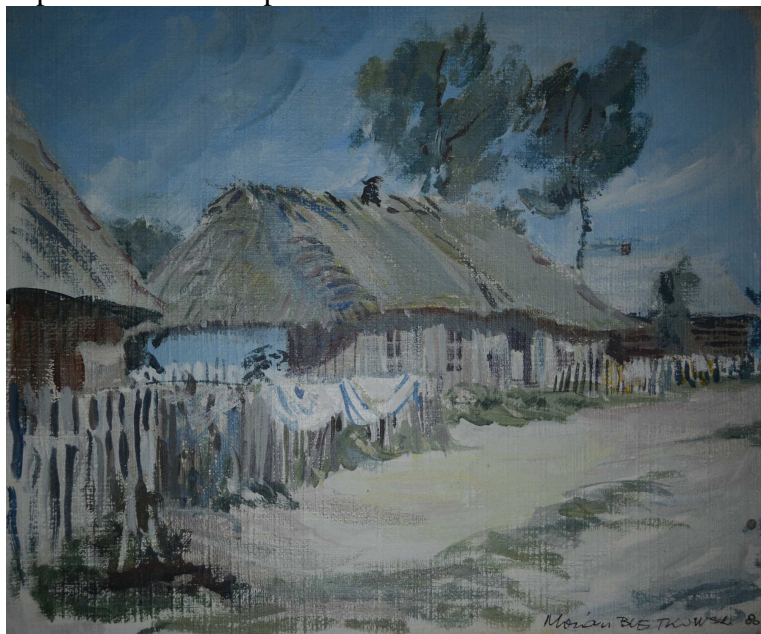

Figure 9 *** (acrylic paint, 1980)
*** (akryl 1980)

Figure 10 „Pieśń koników polnych”
[„The song of grasshoppers”]
(watercolour, 2010) (akwarela 2010)

Figure 11 „Pustać” (letraset, ink, 1982) (letraset, tusz 1982)

Figure 12 (computer, 2006)

2.3.2 Bookplates (ex libris)

Another area of Marian Bietkowski's artistic achievements are graphics made by means of a technical pen (Rapidograph) duplicated through the line block. Examples of bookplates are presented below; the table contains the year of creation and the names of owners. The works show the artistry of concise forms and the beauty of simple solutions.

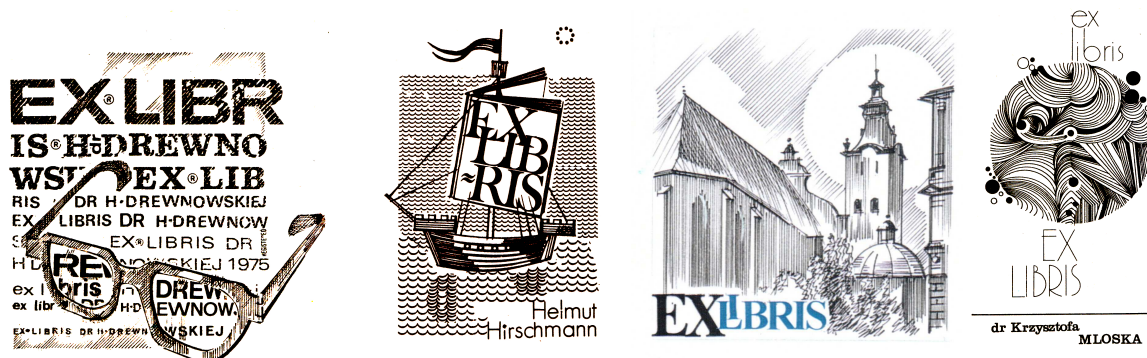

Figure 13 Several examples of bookplates (Ex libris) Kilka przykładów ex librisów

List of bookplates (ex libris) [23]

- 1975**
- Ex libris Andrzeja Fedorowicza,
Ex libris dr H. Drewnowskiej,
Ex libris dr H. Drewnowskiej, (kwiat)
- 1977**
- Ex libris Alicji Kapłanek,
- 1981**
- Ex libris AZ,
- 1986**
- Ex libris Helmut Hirschmann,
- 1988**
- Ex libris nr ..... aukcja książek ze zbioru Stefana Kamińskiego 1906-1988 tramwajarza lwowskiego ofiarowanych przez syna Andrzeja
- 1989**
- Ex libris Jerzego Michotka,
Ex libris Joanny Bietkowskiej,
Ex libris Norbert Schnidler,
Ex libris Pawła Bietkowskiego,
- 1994**
- Ex libris Kazimierza Kamińskiego,
Ex libris Krzysztofa Seniuty,
Ex libris Mariusza Bobrowskiego. Historia XXI w.,
Ex libris Romualdy Seniuty,
- 2003**
- Ex libris Aleksandry Łamik,
Ex libris M. Kozłowskiej,
- 2005**
- Ex libris Jasia Bobrowskiego,
Ex libris Maciusia Bobrowskiego,
Ex libris Uczestnika Zjazdu 1945-2005 Gliwice 23.04.2005. Zjazd 60-lecia Wydziału Budowlanego Politechniki Śląskiej
- 2009**
- Ex libris Adama Guzka. Kultur. Kunst. Geschichte,
- unknown year**
- Ex libris O.M. Bietkowskich,
Ex libris (ślepy), (głowa lwa),
Ex libris (ślepy), (kościół lwowski),
Ex libris (ślepy), (kwiat),
- Ex libris (ślepy), (lew lwowski),
Ex libris Adama Guzka. Kultur. Kunst. Geschichte. Bauhaus. Bauhaus,
Ex libris Agata Worbert – Schnidler,
Ex libris Alicji Ozdowy Bietkowskiej,
Ex libris Barbary Sosińskiej – Wasilewskiej,
Ex libris Benedykta Drewnowskiego,
Ex libris dr Henryka Paluchiwicza,
Ex libris E. Chodoruk,
Ex libris Grzegorz Wicher, (kompozycja)
Ex libris Grzegorz Wicher, (szachy)
Ex libris H. Gorowej,
Ex libris Haliny Mędek. Semper Fidelis,
Ex libris Heidi Buess,
Ex libris Ireny Lewickiej. Semper Fidelis,
Ex libris Janiny Litwińskiej – Walas.
Ex libris Jasia Bietkowskiego,
Ex libris Jerzego Wyganowskiego. Semper Fidelis,
Ex libris Jerzego Zimowskiego,
Ex libris K. Maliszewskiej,
Ex libris Konrada Ozdowy,
Ex libris Krzysztofa Seniuty,
Ex libris ks. Herberta Hlubka,
Ex libris L. Czech,
Ex libris Lesława Pfütznera,
Ex libris Lesława Pfütznera,
Ex libris link link,
Ex libris dr Krzysztofa Mloska
Ex libris Marian Bietkowski Akwarele,
Ex libris Mariusza Bobrowskiego,
Ex libris mgr inż. arch. Józefa Kamińskiego,
Ex libris mgr inż. Artura Jerzaka,
Ex libris Olgi Bietkowskiej,
Ex libris Piotr Drewnowski pinxit,
Ex libris Semper Fidelis,
Ex libris Semper Fidelis,
Ex libris SZEK,
Ex libris Tadeusz Cieślik,
Ex libris U. Hirschmann,
Ex libris Zbigniewa Fedorowicza,
Ex libris Zofii Cichowskiej.

2.3.3 Memory of those who passed away

Figure 14 Plaque commemorating Prof. F. Staub made by M. Bietkowski (next to the hall of the Council of the Faculty of Mechanical Engineering of SUT), Prof. S. Fryze gravestone.

Tablica pamiątkowa poświęcona Prof. F.Staubowi autorstwa M. Bietkowskiego (obok sali Rady Wydziału Mechanicznego-Technologicznego Politechniki Śląskiej), nagrobek prof. S. Fryzego.

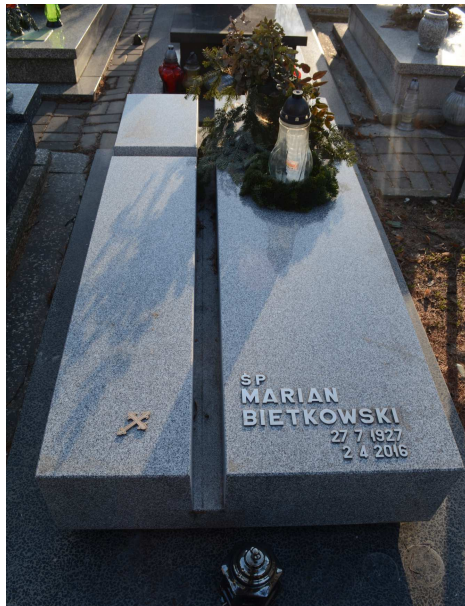
Marian Bietkowski always remembered the people he had met and those who had influenced him. He kept helping others, especially when they found themselves in difficult situations.

2.4 Charitable and social activity

After he had started living in Gliwice in 1946, he was an active member of the Polish Scouting Association in the Gliwice district. He was the leader of the Józef Poniatowski troop, working with younger scouts and guides. He was helped by two other students: Jan Papee and Leszek Pfutzner. To lead the group, he needed special equipment for camping. After the war, with shortage of literally everything, he had to make a lot of efforts and use plenty of invention to organise it. In 1948, he was thinking to stop leading the scouts, as his other duties (as a student and co-worker of the Chair for Descriptive Geometry) took a lot of his time. Reality solved the problem itself. The government determined the fate of all the leaders in a meeting of the Gliwice district in which he and other leaders learned that he and almost all the leaders were dismissed, reputedly at their own request [24].

Marian Bietkowski donated many of his works for charity actions and for public benefit organisations. He also devoted much of his time for the sake of common welfare, e.g., working for the SUT's housing cooperative. He also worked actively for the Polish Teachers' Union.

Marian Bietkowski received the following honours: Knight's Cross of the Order of Polonia Restituta, Gold Cross of Merit, SUT 40th Anniversary Medal, and SUT Silver Badge of Merit. In 2007, he was decorated by the President of the City of Gliwice for his lifetime achievement in the fields of art and culture promotion and protection.

Marian Bietkowski was buried at the Central Municipal Cemetery in Gliwice, Kozielska Street, sector C6A, row 4, grave no. 11.

Marian Bietkowski was one of the uncommon people who can create such a distinctive image and exert such a positive influence on others, all through their actions and conduct.

Figure 15 Monument (designed by Tomasz Chmiel M. Sc. Eng. Architect – a former student of Marian Bietkowski)

Pomnik (projekt mgr inż. arch. Tomasz Chmiel – były student Mariana Bietkowskiego)

References and publications

- [1] Bietkowski M.: *Zagadnienie barwy: poradnik dla projektantów*. Zjednoczenie Przemysłu Farb i Lakierów Polifarb, Biuro Wydawnicze "Chemia", 1970.
- [2] Bietkowski M.: *Zeszyt do ćwiczeń znaków graficznych* Politechnika Śląska, Gliwice 1971
- [3] Bietkowski M.: *Kolor, jako identyfikator przestrzeni zurbanizowanej*. 33 Ogólnokrajowe Seminarium Architektów i Plastyków, Dżokowo, 1984
- [4] Bietkowski M.: *Psychologiczne oddziaływanie barw w przestrzeni otwartej*. 33 Ogólnokrajowe Seminarium Architektów i Plastyków, Dżokowo, 1984
- [5] Bietkowski M.: *Wykorzystanie rzutu środkowego przy rejestracji położenia elementów przestrzeni w procesie opracowania dokumentacji technicznej*. Śląski Kwartalnik Urbanistyki i Architektury / Komisja Urbanistyki i Architektury Polskiej Akademii Nauk Oddział w Katowicach. nr 2 1986
- [6] Bietkowski M.: *Rejestracja elementów przestrzeni*. Geometria i komputer. Materiały ogólnopolskiego seminarium. Politechnika Śląska. Instytut Geometrii Wykreślnej. Gliwice, 1988, pp. 5-7
- [7] Bietkowski M., Gliński H.: *Siatki perspektywiczne - konstrukcja i zastosowanie*. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Architektura vol. 7, 1989, pp. 131-142.
- [8] Bietkowski M.: *Optymalizacja doboru stanowiska przy rejestracji elementów przestrzeni*. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Matematyka vol. 60, 1989 z., pp. 369-379.
- [9] Bietkowski M.: *Zastosowanie siatek perspektywicznych do wyznaczania cieni i odbić zwierciadlanych w perspektywie stosowanej*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Matematyka vol 60, 1989, pp. 381-399
- [10] Bietkowski M., Tytkowski K.: *Zastosowanie komputera przy opracowaniu założeń ćwiczeniowych*. Geometria i komputer. Materiały II ogólnopolskiego seminarium, Gliwice, 1991. Politechnika Śląska. Katedra Geometrii Wykreślnej. Gliwice 1991, pp. 5-6

- [11] Bietkowski M.: *Koncepcja zabezpieczenia elementów suburbii i rolnictwa przed skutkami komunikacji kołowej*. Ochrona gleb. III Konferencja naukowo-techniczna z cyklu "Ochrona środowiska", Ustroń-Jaszowiec, 14-16.10.1992, Rybnik : Fundacja Ochrony Środowiska EKO, 1992, pp. 5-12
- [12] Maciejończyk R, Maciąg-Sternik H., Szymański K., Sitko W., Frankiewicz D., Głuszak S., Bietkowski M., Piegza J., Rudolf W., Januszewski B., Kulbik M.: *Tematy i zadania I-V Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Budowlanych - 1988 - 1992*. Praca zbiorowa. Red. Rudolf Maciejończyk. Warszawa, 1992
- [13] Bietkowski M.: *Metodyczny zbiór siatek perspektywicznych - konstrukcja i stosowanie. Konferencja o geometrii*. W stulecie urodzin profesora Stanisława Szerszenia i pięćdziesięciolecie Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa, 24-25 września 1999, Pod red. L. Czech. Częstochowa : Wydaw. Politechniki Częstochowskiej, 1999, pp. 71-76
- [14] Bietkowski M.: *Pomiędzy techniką i sztukami plastycznymi*. Wydawnictwo Bratniak Gliwicki, 2014.
- [15] Włodek P.: *Lwów. Część V/4. Mickiewicza, Uniwersytet*, Wydawnictwo Kresów Wschodnich, rok wydania: 2016, Lwów. Część V/4 Mickiewicza, Uniwersytet Ulice: Kołłątaja, Mickiewicza, Marszałkowska, Brajerowska. Uniwersytet Jana Kazimierza II, Kasyno Szlacheckie, gmach Dyrekcji Kolei. Relacje lwowiaków: Jerzy Brycki ur. 1932, Jerzy Mielnik ur. 1943, Lesław Józków ur. 1933, Marian Bietkowski ur. 1927, Bogusław Seńczuk ur. 1938.
- [16] *Program Politechniki Śląskiej im. Wincentego Pstrowskiego na rok akademicki 1952/53*, Gliwice 1954
- [17] *Politechnika Śląska im. Wincentego Pstrowskiego w Gliwicach 1969-1970* Gliwice, 1970
- [18] *Rozstrzygnięcie konkursu na projekt mostu przez Wisłę w Płocku*. Biuletyn Informacyjny Związku Mostowców Rzeczypospolitej Polskiej, nr 2/98 (21), 1998
- [19] Kozub-Kulik K.: *Trzeba mieć kawałek swojego życia!* Miejski Serwis Informacyjny Gliwice nr 23/2008 (380)
- [20] <http://uatacz.up.krakow.pl/~wwwchemia/zdch/index.php/uniwersytet-dzieci-i-rodzicow/chemia-jest-wszedzie/9-uncategorised/173-boland> Access
- [21] http://www.heltechnic.pl/info_Szko%C5%82a_Przemys%C5%82owa_we_Lwowie (access 7.12.2016)
- [22] <http://www.lwow.home.pl/rocznik/95-96/ewakuacja.html> (access 6.12.2016)
- [23] http://ekslibrispolski.pl/?page_id=8084 (access 20.12.2016)
- [24] <https://gliwickie-harcerstwo.wikispaces.com/Relacja+Mariana+Bietkowskiego> (access 9.12.2016)
- [25] Documents from the Bietkowski family archive (dokumenty z archiwum rodziny Bietkowskich)

Source of illustrations

1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,14,15 – from author's collections

6 – memorial medal http://www.vladekg.pl/numizmatyka/medale/m_2005_11_1.htm (access 6.12.2016)

13 – http://ekslibrispolski.pl/?page_id=8084 (access 9.12.2016)

MARIAN BIETKOWSKI (1927 – 2016)

Docent dr inż. Marian Tadeusz Bietkowski (ur. 27.07.1927 r. we Lwowie zm. 2.04.2016 r. w Gliwicach), naukowiec, nauczyciel, artysta. Autor znaczka PTGiGI i okładki The Journal of Polish Society for Geometry and Engineering Graphics

1 Życiorys

1.1 Dzieciństwo

Przez całe życie był związany emocjonalnie ze swoim rodzinnym miastem – Lwowem. Nawet w czasach, gdy przywiązanie do tego miasta mogło zaważyć na wielu aspektach życia: zawodowego (kariera naukowa) i prywatnego (kariera artystyczna, wyjazdy zagraniczne) w jego twórczości i pamięci [15] Lwów był zawsze obecny. Pamiętam grafikę o wielkości kartki pocztowej, na której były linie konturów kilku kopuł kościelnych i wież, tak charakterystycznych dla Lwowa. Dla wielu Lwowian, którzy zamieszkali w Gliwicach, były niezapomniane sylwetki rodzinnego miasta. Wśród ekslibrisów zamieszczonych w niniejszym wspomnieniu, znajduje się jeden z widokiem kościoła we Lwowie.

Część dzieciństwa Marian Bietkowski, z rodzicami i siostrą, spędził w Żółkwi. To miasto, było także ważnym punktem na mapie jego wspomnień. Jego rodzice, ojciec Stanisław i matka Róża z Udzielów, pracowali jako nauczyciele w gimnazjum państwowym. Ojciec –były wojskowy – obdarzony talentem malarskim, był przysłowiową duszą towarzystwa. Co, jak się wydaje, w znacznej części odziedziczył syn Marian. Jak wspominał [14] w dzieciństwie otrzymał od ojca trzy kolorowe ołówki: żółty, czerwony i niebieski. Po narysowaniu linii tworzących gęstą siatkę, odkrył świat innych kolorów.

1.2 W szerokim świecie

Marian Bietkowski, mając dziesięć lat, zrobił pierwszy krok w kierunku spełnienia dziecięcych marzeń o lataniu. Ojciec kilkakrotnie zabrał go na wycieczki z licealistami, którzy uczyli się latać w pobliskiej szkole szybowcowej. Tam zobaczył samolot RWD i szybowce. By spełnić marzenie o lataniu, w roku 1937 zmienił miejsce zamieszkania i szkołę. Zamieszkał u ciotki we Lwowie. Szkoła we Lwowie dawała realną szansę na karierę w lotnictwie. Zmiana szkoły wiązała się z koniecznością adaptacji do wyższych wymagań i z tęsknotą za rodziną.

Wybuch II wojny światowej zastał go na wakacjach w Żółkwi. Ewakuacja z miasta zmieniła się w niebezpieczną wędrówkę po terenach działań wojennych, zakończoną szczęśliwie we Lwowie. Raz był bliski śmierci przez rozstrzelanie całej grupy uchodźców, do której należał wraz matką i siostrą.

Po przejęciu terenów wschodniej Polski, na mocy paktu Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 r, Lwów i okolice znalazły się pod okupacją Rosji Sowieckiej. Rodzice zdecydowali o powrocie do Żółkwi. Szybko jednak wrócili do Lwowa, ze względów bezpieczeństwa. Ojciec cały czas ukrywał się, w obawie przed falą aresztowań wśród patriotycznej inteligencji. Z tego powodu kontakt Mariana Bietkowskiego z ojcem w czasie wojny był utrudniony.

W roku 1940 Marian Bietkowski odkrył świat literatury. Nieszczęśliwy wypadek na ulicy, a w konsekwencji – skomplikowane złamanie w obrębie biodra (wielomiesięczny opatrunek gipsowy), unieruchomiły go w domu. Pochłaniał literaturę piękną. Zamiłowanie do dobrej literatury pozostało na zawsze. Powrót do pełnej sprawności trwał bardzo długo. Wojna uniemożliwiła sprawną rehabilitację.

W wyniku działań wojennych na froncie wschodnim Lwów znowu zajęli Niemcy. W tym czasie Marian Bietkowski rozpoczął naukę w Szkole Handlowej, a równocześnie włączył się w działalność podziemną – tajne nauczanie i harcerstwo, które pełniło rodzaj wsparcia dla organizacji militarnych, jak na przykład pozyskiwanie informacji. Uczestniczył między innymi w realizacji zadań polegających na planowaniu różnych dróg ewentualnej ucieczki z wykorzystaniem bram, podwórek, przejść w centrum miasta. W tym samym czasie, za namową swojego byłego nauczyciela, zaczął rysować i malować. Brakowało mu, jak często wspominał, nauczyciela, który by pomógł mu opanować warsztat.

W lipcu 1944 roku, przy froncie zbliżającym się do Lwowa, doszło do walk w mieście. Walkę podjęła Armia Krajowa (organizacja podziemna). Po wkroczeniu Armii Czerwonej członków ruchu oporu objęła fala represji w tym NKWD (NKVD²¹). Część młodych ludzi, zdolnych do służby wojskowej, wcielono do Armii Czerwonej. Ojciec Mariana Bietkowskiego znikł, a po pewnym czasie rodzina otrzymała wiadomość, że został aresztowany i osadzony w areszcie w Czortkowie.

W tym samym roku Marian Bietkowski, po pomyślnym zdaniu egzaminów, został przyjęty do nowo utworzonej Lwowskiej Uczelni Artystycznej [14] (Persze Lwiwskie Promyslenno Chudożestwiennoje Ucziliszcze z Ruskim Jazykom Pripodowanija)²², na zrębach Państwowego Instytutu Sztuk Plastycznych [21]. Tradycje tej szkoły sięgały roku 1853. W roku 1919 jego dyrektorem był architekt i rzeźbiarz Władysław Kłapkowski, w następnym – Walerian Kryciński. O randze szkoły i poziomie może świadczyć fakt, że w 1946 przekształcona została w Instytut Sztuk Stosowanych i Dekoracyjnych [21] (Інститут прикладного та декоративного мистецтва).

Wśród wykładanych przedmiotów w programie zajęć, na które uczęszczał Marian Bietkowski, była również geometria wykreslna. Wykładowcami byli między innymi: profesor Józef Pieniążek²³, profesor Bronisław Duchowicz²⁴ [20] Uczęszczanie do tej szkoły poza spełnieniem marzeń artystycznych, dawało również wymierne korzyści w postaci wyższych racji żywnościowych i chroniło przed przymusowym wcieleniem do Armii Czerwonej. Trudna sytuacja finansowa zmusiła Mariana Bietkowskiego do poszukiwania dorywczej pracy. W roku 1945²⁵ wystąpił o zezwolenie na prawo do wykonywania szyldów, na co potrzebna była zgoda architekta miejskiego. Mimo małych szans, otrzymał takie uprawnienie i zaczął zarabiać sztuką na utrzymanie siebie i rodziny.

Jako członek organizacji podziemnej, po podjęciu decyzji o opuszczeniu Lwowa (zmiana granic państwowych) i powrocie do Polski, zobowiązał się do zabrania sobą części księgozbioru hrabiego Baworowskiego [22]. Księgozbiór miał trafić do O.O Dominikanów w Krakowie. To zadanie było ryzykowne, w przypadku wykrycia przez NKWD mogło zakończyć się tragicznie dla całej rodziny.

1.3 Gliwice

W 1946 roku Marian Bietkowski, po przyjeździe do Gliwic, postanowił podjąć studia w Politechnice Śląskiej. Do Gliwic trafił w pewnym sensie przypadkowo. W wagonie

²¹ NKWD - Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USSR, centralny organ państwowy, który zastąpił z okrucieństwa i represji wobec obywateli rosyjskich i innych narodowości.

²² Nazwa szkoły i nazwisko dyrektora pojawiające się we wspomnieniach Mariana Bietkowskiego [14] różnią się nieco od dostępnych danych. Wspominający używał nazw w transkrypcji łacińskiej i być może to było powodem tych niezgodności. Dlatego dostępne nazwy są przytoczone w oryginalnej pisowni. (Художньо-промислове училище, директор архітектора А. Куренка).

²³ Józef Pieniążek (1 marca 1888 w Pychowicach, zm. 25 maja 1953 w Krakowie) – malarz i grafik

²⁴ Bronisław Duchowicz (1876-1952) – chemik,

²⁵ Data wynika z chronologii opisu zdarzeń we wspomnieniach Mariana Bietkowskiego.

repatriacyjnym ze Lwowa, podróżowały jeszcze inne trzy rodziny i jedna z nich jechała do Gliwic. Wraz z nim do Gliwic trafiła część z przewożonego księgozbioru hrabiego Baworowskiego, ta której nie udało się wyładować w Krakowie (Płaszowie). Pomimo dużych problemów logistycznych w nowym otoczeniu, w krótkim czasie zorganizował transport księgozbioru z Gliwic do Krakowa. Wyprawa do Krakowa pomogła mu w uzyskaniu potwierdzenia tzw. „małej matury”. Czas potrzebny na uzyskanie tego dokumentu poświęcił na zwiedzanie miasta i porównanie go ze Lwowem. Po powrocie do Gliwic, zdał eksternistycznie maturę i został przyjęty na studia.

Gliwice i okolice szybko stały mu się bardzo bliskie, czego dowodem może być zaangażowanie w sprawy miasta i jego wyglądu. Szczególnie ważne były dla niego sprawy związane z terenami zielonymi. Jako artysta starał się bronić ich przed różnymi zagrożeniami. Z czasem w jego twórczości kwiaty i pejzaże zajmowały coraz ważniejsze miejsce. Wiele czasu spędzał w kontakcie z przyrodą i odkrywał urokliwe miejsca – jak kompleks po byłym opactwie cysterskim (lokacja w połowie XIII wieku) w Rudach Raciborskich: park, stawy i w tamtych czasach ruiny opactwa.

1.3.1 Politechnika Śląska – studia

Marian Bietkowski wybrał studia na Wydziale Inżynieryjno-Budowlanym Politechniki Śląskiej. Razem z nim studiowali między innymi: Feliks Anderman²⁶, Jan Lessaer²⁷, Czesław Hebenstreit²⁸, Karol Bolek²⁹. W roku akademickim 1951/52 uzyskał: tytuł zawodowy magistra inżyniera budownictwa lądowego nr dyplomu 384 [16].

2 Działalność i aktywności

2.1 Działalność naukowa

Jeszcze będąc studentem w roku 1948 Marian Bietkowski rozpoczął współpracę z Katedrą Geometrii Wykreślnej. Jej ówczesnym kierownikiem był prof. mgr inż. Stanisław Szerszeń. Po obronie dyplomu, za zgodą kierownika katedry, podjął równoległe prace w Zakładzie Badań Wodociągowych i Kanalizacyjnych (ZBWK), która trwała trzy lata. Tam współpracował z prof. dr inż. Eugeniuszem Zaczyńskim³⁰ i prof. zw. dr hab. Adolfem Josztem³¹.

W roku 1971 ukazał się zeszyt do ćwiczeń znaków graficznych [2] autorstwa Mariana Bietkowskiego. Powstał on w wyniku współpracy z prof. nadzw. dr inż. Januszem Dietrychem³². W roku 1973 obronił w Uniwersytecie Śląskim pracę doktorską pt.

²⁶ prof. dr hab. inż. Feliks Anderman (urodził się w Waręży obwód lwowski 9 marca 1927 r., zmarł w Gliwicach 3 października 2011) teoretyk konstrukcji - w szczególności konstrukcji budowli na terenach eksploatacji górniczej, Prodziekan ds. Nauczania (1971-1973), Prodziekan ds. Nauki (1973-1975) Wydziału Budownictwa Politechniki Śląskiej.

²⁷ Jan Lessaer (urodzony w Delatynie 15 listopada 1927 r., zmarł 22 kwietnia 2012 r.) artysta malarz i grafik.

²⁸ mgr inż. Czesław Hebenstreit. projektant części nadziemnej kopalni „Jastrzębie” (otwartej 4 grudnia 1962 roku), współautor publikacji *Budownictwo betonowe XII Budowle przemysłowe* (1971).

²⁹ Karol Bolek pracownik w Katedrze Geometrii Wykreślnej (1951 do 1988), st. wykładowca, kierownik studiów wieczorowych wydziału Budownictwa. Dydaktyk Wyższej Szkoły Pedagogicznej /Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

³⁰ prof. dr inż. Eugeniusz Zaczyński, Dziekan Wydziału Inżynierii Środowiska Politechniki Śląskiej(1955-1956), kierownik Katedry Budowy Wodociągów i Kanalizacji.

³¹ prof. zw. dr hab. Adolf Joszt (urodzony we Lwowie 17 marca 1889 r. zmarł w Gliwicach 16 marca 1957r.). Studia ukończył w roku 1911 na Wydziale Chemii Technicznej Szkoły Politechnicznej we Lwowie, uzyskując tam dyplom inżyniera - chemika; doktorat obronił na tym samym wydziale w roku 1919, habilitacja w roku 1920 z pracy o amylokoagulazie.

³² prof. nadzw. dr inż. Janusz Aleksander Dietrych, (urodzony w Łodzi 23 lipca 1907, zmarł w Warszawie 14 listopada 2001) inżynier mechanik, teoretyk konstrukcji maszyn, filozof i etyk techniki. Twórca tzw. śląskiej szkoły teorii konstrukcji.

Zagadnienia trudności zapisu konstrukcji w świetle badań eksperymentalnych., której promotorem był prof. Janusz Dietrych. W roku 1989 został powołany na docenta kontraktowego w Katedrze Geometrii Wykreślnej Politechniki Śląskiej. Rozpoczął również przygotowania do wydania pracy o roboczym tytule „Projektowanie na modelach przestrzennych – przy użyciu prostych środków technicznych” [25] która mała być podstawą do przewodu habilitacyjnego³³.

Na swojej drodze naukowej związanej z geometrią spotkał między innymi: prof. Stanisława Szerszenia, prof. mgr. inż. Adama Zawadzkiego, prof. dr hab. inż. Mariana Paleja, dr inż. Stanisława Polańskiego (późniejszego profesora).

2.1.1 Laboratorium Światła i Barwy

Istotny element w badaniach Mariana Bietkowskiego stanowiły zagadnienia wykorzystania barwy, w szczególności w obszarze techniki [1]. Po powstaniu Wydziału Matematyczno-Fizycznego (1969), w skład którego weszła Katedra Geometrii Wykreślnej i obronie pracy doktorskiej (1973), w roku 1975 Marian Bietkowski zainicjował powstanie Laboratorium Światła i Barwy. Kierował nim do przejścia na emeryturę. W ramach działalności laboratorium współpracował z Instytutem Wzornictwa Przemysłowego. Realizował projekty między innymi dla: Gliwickiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego, Instytutu Metali Nieżelaznych w Gliwicach, Instytutu Onkologii w Gliwicach, Krajowego Związku Elektrometalowych Spółdzielni Pracy "Elektromet" w Katowicach, Górniczego Centrum Rehabilitacji Leczniczej i Zawodowej "Repty" w Tarnowskich Górach, Biura Projektów i Dostaw Inwestycyjnych "Metalchem" w Gliwicach.

Laboratorium było także miejscem, gdzie studenci architektury mogli zapoznać się z zagadnieniami barwy. Marian Bietkowski, jako członek Związku Polskich Artystów Plastyków, miał dostęp do najnowszych i profesjonalnych materiałów. Zajęcia były nieobowiązkowe, a studenci mogli poznać zagadnienia teoretyczne i praktyczne. Laboratorium działało do 1992, do przejścia Mariana Bietkowskiego na emeryturę. W laboratorium bywali: studenci, absolwenci, współpracownicy. Do osób najdłużej związanych z Laboratorium i z działalnością Mariana Bietkowskiego należeli między innymi Urszula Rzepiela³⁴, Antonina Żaba³⁵, Kornel Calumfirescu³⁶, Tadeusz Kmiec³⁷ i wiele innych. W ramach laboratorium zorganizowano trzy obozy naukowe dla studentów.

Marian Bietkowski był człowiekiem o różnych zainteresowaniach technicznych, a o jego wszechstronności mogą świadczyć takie publikacje jak np. [11]. Jeszcze inną dziedziną jego zainteresowań były mosty, na przykład wziął udział w konkursie z roku 1996

³³ Nie można ustalić roku, z którego pochodzi dokument i okoliczności dla których powstał (mogło to być jakieś sprawozdanie). W latach osiemdziesiątych XX wieku Marian Bietkowski miał duże problemy zdrowotne, przeszedł kilka operacji ortopedycznych.

³⁴ Urszula Rzepiela absolwentka Wydziału Architektury, pracowała w Gliwicach i Świętochłowicach. Kierownik Wydziału Architektury w Urzędzie Miasta i Gminy Prudnik. Ukończyła studia podyplomowe w zakresie konserwacji zabytków i odbudowy zabytkowych układów staromiejskich, dyrektor Muzeum Ziemi Prudnickiej 1999-2012.

³⁵ Antonina Żaba absolwentka Wydziału Budownictwa Politechniki Śląskiej, adiunkt w Ośrodku Geometrii i Grafiki Inżynierskiej, następnie w Katedrze Budownictwa Ogólnego i Fizyki Budowli Wydziału Budownictwa Politechniki Śląskiej. Zajmuje się między innymi konserwacją zabytków.

³⁶ Kornel Calumfirescu absolwent Politechniki Wrocławskiej (architekt), asystent w Katedrze Geometrii Wykreślnej Politechniki Śląskiej w latach 1970 – 1975.

³⁷ Tadeusz Kmiec absolwent Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej, asystent w Katedrze Geometrii Wykreślnej Politechniki Śląskiej 1982 ~1984 roku. Później adiunkt w Katedrze Urbanistyki Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej.

na projekt mostu przez Wisłę w Płocku, w zespole w składzie Marian Bietkowski, Stefan Jendrzerek³⁸, Grzegorz Stiegel, Edward Zapała [18].

2.1.2 Patenty

Była autorem i współautorem patentów i wzorów użytkowych.

2.1.3 Seminarium Geometria i Komputer

Marian Bietkowski brał czynny udział w Seminarium Geometria i Komputer. Doceniał nowe narzędzia, w tym techniki komputerowe stosowane do celów naukowych i dydaktycznych. Dla Seminarium opracował logo i formę graficzną okładki materiałów. Pierwsza konferencja odbyła się w roku 1988, a kolejna 1991.

2.2 Działalność dydaktyczna

Marian Bietkowski przez wiele lat prowadził zajęcia z geometrii wykreślnej na Wydziale Architektury i Urbanistyki Politechniki Śląskiej. Zaznajamiał przyszłych adeptów sztuki inżynierskiej między innymi z powinowactwem i kolineacją. Zagadnienia perspektywy, które stwarzały studentom dużo kłopotu w zastosowaniach inżynierskich, skłoniły go do opracowania siatek perspektywicznych [13][9]. Siatki perspektywiczne ułatwiały konstruowanie w zadanej perspektywie. Należy wspomnieć, że siatki powstały we współpracy z dr inż. Henrykiem Glińskim [7].

Marian Bietkowski kierował różnymi zespołami w ramach Katedry np. Zespołem Metodyki Nauczania Geometrii Wykreślnej [17]. Jako absolwent Wydziału Budownictwa brał czynny udział w przygotowaniach Olimpiad Budowlanych [12].

Był również dydaktykiem Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach.

Marian Bietkowski zaproponował wprowadzenie komputera do przygotowania założeń do prac studenckich. Umożliwiło to przygotowywanie w realnie krótkim czasie zróżnicowanych i ciekawe architektonicznie założeń. Do wprowadzenia metod komputerowych trzeba było w sposób wykreślony sprawdzać założenia. W czym mistrzem był inż. arch. Zbigniew Sowiński, współpracujący przez wiele lat z Marianem Bietkowskim.

Po przejściu na emeryturę pasja dydaktyczna Mariana Bietkowskiego zaowocowała zajęciami na Uniwersytecie Trzeciego Wieku [19], które prowadził od roku 2003. Pod jego czujnym okiem ludzie będący na emeryturze poświęcali się swojej artystycznej pasji. Umiał ciekawie opowiadać, więc zawsze miał szerokie grono słuchaczy. Miał specjalne podejście do tych, których uczył nawet wtedy, gdy jego uczniem była osoba niepełnosprawna intelektualnie. To były tzw. „lekcje malowania” – jak je określał zainteresowany (prawdopodobnie była to forma terapii). Wymagały dużej cierpliwości od nauczyciela, bo uczeń nie do końca rozumiał intencje i instrukcje nauczyciela.

Marian Bietkowski był wymagający w stosunku do swoich studentów i zawsze ich motywował do pracy, szczególnie wtedy, gdy czegoś nie udało się u niego czegoś zaliczyć. Będąc już na emeryturze, zgodził się poprowadzić zajęcia z lawowania dla studentów architektury wnętrz. Atmosfera wywołana przez jego opowieści, a także fachowe uwagi i komentarze skłoniły wszystkich do pracy w ciszy i skupieniu.

2.3 Działalność artystyczna

Trudno przedstawić wszystkie dokonania plastyczne Mariana Bietkowskiego. Miał kilka dziedzin, w których lubił eksperymentować. Przyjmował różne wyzwania artystyczne od

---

³⁸ dr inż. Stefan Jendrzerek, absolwent Wydziału budownictwa Politechniki Śląskiej, pracownik Katedry Budowy Mostów, projektant estakady w centrum Chorzowa, mostu nad Sołą w Oświęcimiu, wiaduktu w Dzieńkowicach na autostradzie A-4, wiaduktu nad torami PKP w Jeleniej Górze, mostu autostradowego (A-1) na Wiśle koło Torunia, mostu przez Dunajec koło Nowego Targu.

witraży poprzez malarstwo, grafikę a skończywszy na pracy w metalu czy kamieniu (tablica pamiątkowa, nagrobki).

Często łączył różne techniki. Np. eksperymentował z witrażami przestrzennymi lub balustradą na długim moście, która miała za zadanie uatrakcyjnić przejazd po nim. Po kilku latach starań [14] na podstawie przedstawionych prac w roku 1953 [25] został przyjęty do Związku Polskich Artystów Plastyków, jednak ze względów politycznych został przyjęty na kandydata w 1959 roku. Jego prace były prezentowane na 63 wystawach indywidualnych i zbiorowych [25], na terenie kraju i za granicą.

Marian Bietkowski eksperymentował także z grafiką. Przykładem mogą tu być rastry, które są do dziś wspominane przez niektórych współpracowników ze względu na ich pracochłonność. Poniżej wybrane przykłady prac dokumentujących wszechstronność artystyczną Mariana Bietkowskiego. (Ilustracje na stronie 81)

2.3.1 Malarstwo

W twórczości Marian Bietkowskiego dominuje kilka tematów: architektura, szczególnie ta odchodząca – wiejskie chaty, drewniane kościołki i kapliczki, urokliwe zaułki, kwiaty z doskonałym oddaniem ich ulotności, nastrojowe i symboliczne pejzaże. Wszystkie z wycuciem światła i barwy, niezależnie od przedstawianej pory roku. Na jednym z pejzaży zimowych zmienne barw symulują grę światła i tworzą poczucie głębi obrazu. Stosowanie zasad perspektywy ułatwiało dopracowanie takich szczegółów, jak cienie i odbicia, co dawało poczucie trójwymiarowości i oddawało formy geometryczne przedstawianych elementów. Świadomość perspektywy powietrznej jest widoczna w pejzażach, które dzięki temu dają wrażenie ulotności.

Marian Bietkowski szczególnie lubił technikę akwareli. Ta technika wymaga od twórcy przewidywania konsekwencji najdrobniejszych ruchów pędzlem, a z drugiej strony zachowanie wody i farby jest czasami nieprzewidywalne. Nie ma możliwości dokonywania korekt, można jedynie coś domalować. Schnięcie papieru powoduje konieczność działania w określonym momencie, by farba na przykład rozpląnęła się, tworząc wrażenie mgły. Marian Bietkowski nie stronił też od innych technik malarskich, takich jak akryl czy suche pastele.

Tworzył też grafiki okolicznościowe z okazji świąt i różnych uroczystości. W zwięzły sposób oddawały one nastrój towarzyszący danemu wydarzeniu. (Ilustracje na stronie 82)

2.3.2 Ex libris

Odrębną sferą działalności plastycznej, w której Marian Bietkowski miał również duże osiągnięcia jest grafika wykonywana rapidografem (dawniej piórkiem), ostatecznie powielona w cynkotypii kreskowej. Poniżej zamieszczono przykłady ekslibrisów, a w tabeli rok powstania i nazwiska właścicieli. W przywołanych pracach widać mistrzostwo zwięzłej formy i piękno prostych rozwiązań. (Ilustracje i lista ex librisów na stronie 83)

2.3.3 Pamięć tych, którzy odeszli

Marian Bietkowski zawsze pamiętał o ludziach, których spotkał w swoim życiu i którzy mieli wpływ na niego. Zawsze starał się pomagać innym, zwłaszcza w sytuacjach trudnych. (Ilustracje na stronie 85)

2.4 Działalność charytatywna i społeczna

Po przyjeździe do Gliwic, już od 1946 roku, bardzo aktywnie działał w Związku Harcerstwa Polskiego Hufiec-Gliwice, gdzie był drużynowym. W pracy z najmłodszymi harcerzami, w drużynie im. Ks. Józefa Poniatowskiego, pomagali mu dwaj koledzy: Jan Papee i Leszek Pflutzner (również studenci). Prowadzenie drużyny wymagało organizowania sprzętu, między innymi biwakowego. Po wojnie, gdy braki były powszechne, wymagało to od drużynowego

dużego nakładu energii i inwencji. W roku 1948 zastanawiał się nad dalszym prowadzeniem drużyny, gdyż obowiązki studenta i inne (współpraca z pracą z Katedrą Geometrii Wykreślnej) pochłaniały wiele czasu. Życie przyniosło nieoczekiwane. Władze zdecydowały o losie drużynowych i przybocznych, „... zwołano zbiórkę hufca, i na tej zbiórce hufca dowiedzieliśmy się – nie tylko my, ale prawie wszyscy drużynowi – że na własną prośbę zostaliśmy zwolnieni.” [24].

Marian Bietkowski wielokrotnie przekazywał swoje prace na aukcje charytatywne, w tym na rzecz organizacji pożytku publicznego. Nie szczędził czasu również dla dobra wspólnego, między innymi działając na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej Politechniki Śląskiej. Aktywnie działał również na rzecz Związku Nauczycielstwa Polskiego

Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem 40-lecia Politechniki Śląskiej oraz Srebrną Odznaką Zasłużonego Politechniki Śląskiej. W 2007 roku został odznaczony przez prezydenta miasta Gliwice nagrodą za całokształt twórczości w wymiarze artystycznym, upowszechniania i ochrony kultury.

Marian Bietkowski spoczywa na Centralnym Cmentarzu Komunalnym w Gliwicach przy ul. Kozielskiej w sektorze C6A rząd 4 nr grobu 11. (Ilustracja na stronie 85)

Rzadko można spotkać ludzi, którzy poprzez swoje działania i postawę potrafią stworzyć tak wyrazisty wizerunek i wpływać pozytywnie na innych.